
OBSERVAREA INTERNAȚIONALĂ A ALEGERILOR Republica Moldova, Alegeri parlamentare anticipate 28 noiembrie 2010

DECLARAȚIE PRIVIND CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE

Chișinău, 29 noiembrie 2010 – Această Declarație privind constatările și concluziile preliminare este rezultatul unei inițiative comune a Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE (OSCE/BIDDO), Adunării Parlamentare a OSCE (AP OSCE), Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentului European (PE).

Evaluarea a fost făcută cu scopul de a determina dacă alegerile au respectat angajamentele OSCE și ale Consiliului Europei, precum și legislația Republicii Moldova. Această declarație cu privire la constatările și concluziile preliminare este elaborată înainte de finalizarea procesului electoral. Evaluarea finală a alegerilor va depinde parțial de desfășurarea etapelor rămase ale procesului electoral, inclusiv totalizarea și anunțarea rezultatelor și pronunțarea asupra posibilelor contestații sau apeluri după ziua alegerilor. OSCE/BIDDO va publica un raport final cuprinzător, care va include și recomandări pentru eventuale îmbunătățiri, aproximativ opt săptămâni după finalizarea procesului electoral. AP OSCE va prezenta raportul său în cadrul Sesiunii Biroului din Astana pe data de 30 noiembrie 2010. Delegația APCE va prezenta raportul său în cadrul sesiunii Adunării, care va avea loc în ianuarie 2010. PE va prezenta raportul său Comisiei pentru Afaceri Externe în cadrul următoarei sale ședințe.

CONCLUZII PRELIMINARE

Alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie s-au conformat majorității angajamentelor OSCE și ale Consiliului Europei. Alegerile au fost administrate într-un mod transparent și imparțial de către Comisia Electorală Centrală (CEC), care s-a bucurat de încrederea majorității concurenților. Diversitatea candidaților a oferit alegătorilor o alegere veritabilă. Mass-media a oferit un șir larg de opinii politice și informații electorale. Drepturile civile și politice au fost respectate pe parcursul campaniei electorale. După ultimele alegeri, reformele juridice și măsurile practice realizate au îmbunătățit cadrul electoral, dar mai sunt necesare eforturi pentru remedierea deficiențelor și consolidarea încrederii publice în procesul democratic.

Ziua alegerilor s-a desfășurat într-o atmosferă calmă. Procedurile electorale, inclusiv votarea, numărarea și totalizarea voturilor, au fost evaluate pozitiv. Au fost observate unele erori procedurale. Un număr substanțial de alegători a fost adăugat în LE suplimentare. CEC a activat în mod transparent, publicând rezultatele odată ce acestea erau disponibile. A fost raportată o prezență a alegătorilor la vot de 59,10 procente.

Alegerile au devenit necesare urmare a unui impas politic extins, în care două parlamente consecutive alese în 2009 nu au putut alege președintele țării și au fost dizolvate. Divergențele aspre din parlament s-au reflectat în campania electorală, care uneori a fost polarizată, unii candidați utilizând limbaj și mesaje provocatoare. O mare parte a campaniei s-a desfășurat într-un mediu cu rezonanță redusă, dar a devenit tot mai activă odată cu apropierea zilei alegerilor. Au avut loc câteva cazuri izolate de amenințări și intimidări legate de alegeri, dar în general atmosfera campaniei a fost una pașnică. Partidele politice au prezentat rapoarte cu privire la cheltuielile legate de campanie, după cum este prevăzut

de legislație, astfel sporind transparența. Cu toate acestea, observarea a remarcat deficiențe în legislație și aplicarea ei. Corectitudinea rapoartelor financiare urmează a fi stabilită.

Modificările Codului Electoral (CE) au cuprins multe îmbunătățiri ale cadrului juridic, în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei și ale OSCE/BIDDO. Deși alegerea sistemului electoral este o prerogativă a statului, adoptarea cu patru luni înainte de alegeri și fără consultări publice a unui sistem nou de alocare a mandatelor, care favorizează partidele mici, a dus la o percepție generală că schimbarea a urmărit să beneficieze partidele aflate la putere. Aceasta nu este în conformitate cu Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția.

CEC a activat de o manieră eficientă, respectând termenele și în general adoptând hotărârile prin consens. Listele de partid și candidații au fost înregistrați în mod inclusiv. Consiliile electorale de circumscripție (CC) au activat în general în mod eficace și imparțial, deși ele se bucură de o încredere mai redusă din partea partidelor politice decât CEC. Autoritățile au dublat numărul de secții de votare peste hotare comparativ cu ultimele alegeri parlamentare, astfel oferind mai multor alegători oportunitatea de a-și exprima votul. Totuși, alocarea nu a corespuns distribuirii cetățenilor aflați peste hotare.

Listele electorale (LE), inclusiv LE suplimentare, au rămas un punct slab al alegerilor din Moldova și au dus la o încredere publică redusă. Legislația prevede crearea unui registru electronic centralizat al alegătorilor până în anul 2011. Totuși, la momentul de față, compilarea listelor este un proces foarte descentralizat, neexistând un mod eficace de verificare sistematică a înscrierilor duble. Multe categorii de alegători pot fi adăugați în listele suplimentare în ziua alegerilor. Noul sistem a sporit posibilitățile de vot pentru studenți, permițându-le să-și exprime votul în localitatea unde își fac studiile fără a avea reședința sau domiciliul în localitatea respectivă, fiind deosebit de controversat în pofida garanțiilor făcute. Un număr mare de cetățeni de peste hotare au rămas incluși în LE în Moldova, după cum este prevăzut de legislație, ceea ce a trezit temeri referitoare la posibilitatea manipulărilor în ziua alegerilor.

Mijloace de informare în masă dinamice și diverse au reflectat activ campania și au oferit alegătorilor informație variată. În general televiziunea publică a respectat cerința legală de a asigura o reflectare electorală exactă, echilibrată și imparțială a concurenților. Posturile private de televiziune cu acoperire națională au fost mai puțin echilibrate și unul din ele, postul pro-opoziție *NIT TV*, a eșuat vădit în acest sens. O multitudine de dezbateri televizate au expus alegătorilor candidații și problemele. Consiliul Coordonator al Audiovizualului, autoritatea de reglementare a radiodifuzorilor, a acționat în general prompt în privința contestațiilor electorale, cu toate că sancțiunile acestuia nu au fost implementate în decursul perioadei campaniei electorale.

Organele electorale au examinat contestațiile la timp și au adoptat hotărâri bine justificate, cu unele excepții. Instanțele de judecată au examinat contestațiile în mod transparent, respectând termenele scurte. Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra două chestiuni majore, respingând contestațiile privind neconstituționalitatea articolelor CE.

Puține femei dețin poziții influente în partidele politice și puține au fost plasate aproape de vârful listelor de candidați. Deși circa 28 procente de candidați sunt femei, vizibilitatea lor în campanie a fost una redusă. Chestiunile legate de minorități nu au fost proeminente în campanie, deși statutul limbii ruse a fost uneori pus în discuție.

O serie de organizații ale societății civile au monitorizat alegerile sau aspecte ale acestora, ceea ce a contribuit la transparența procesului în întregime.

La fel ca și la alegerile anterioare, votarea nu s-a putut petrece pe teritoriul aflat sub controlul *de facto* al autorităților transnistrene.

CONSTATĂRI PRELIMINARE

Context general

Alegerile din noiembrie sunt alegeri parlamentare care au loc pentru a treia oară în ultimii doi ani. Parlamentele alese în aprilie și iulie 2009 nu au putut alege Președintele Republicii și au fost dizolvate¹. Astfel alegerile parlamentare anticipate reprezintă o ultimă treaptă din impasul politic extins creat.

În urma alegerilor parlamentare anticipate din iulie 2009 cinci partide politice au intrat în parlament. Partidul Comuniștilor al Republicii Moldova (PCRM) a rămas cea mai mare fracțiune cu 48 de mandate. Celelalte patru partide câștigătoare – Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM, 18 mandate), Partidul Liberal (PL, 15 mandate), Partidul Democrat din Moldova (PDM, 13 mandate) și Alianța „Moldova Noastră” (AMN, 7 mandate) au format o coaliție de guvernare numită Alianța pentru Integrare Europeană (AIE), care a deținut o majoritate de 53 mandate. În pofida a două eșecuri de a alege președintele în noiembrie și decembrie 2009, ceea ce necesită dizolvarea parlamentului, parlamentul ales în iulie și-a continuat activitatea până pe data de 28 septembrie 2010 în conformitate cu prevederea Constituției care stipulează că parlamentul poate fi dizolvat doar o singură dată în cursul a douăsprezece luni.

În încercarea de a depăși impasul politic, parlamentul a votat pe 7 iulie 2010 desfășurarea unui referendum privind modificarea Constituției în vederea alegerii directe a președintelui de către popor. Referendumul a avut loc pe 5 septembrie 2010, însă nu a reușit să obțină prezența minimă de 33 procente necesară pentru validarea referendumului.

Sistemul electoral și cadrul juridic

În Moldova parlamentul este unicameral, format din 101 deputați aleși pentru un mandat de patru ani. Deputații parlamentului sunt aleși în cadrul unei singure circumscripții naționale prin reprezentare proporțională. Toate partidele, coalițiile și candidații independenți sunt incluși într-un singur buletin de vot. Pentru ca alegerile să fie declarate valabile este necesară participarea unei treimi de alegători înregistrați.

Cadrul juridic pentru desfășurarea alegerilor cuprinde Constituția, CE, legile organice cu privire la sistemul judecătoresc, Legea privind partidele politice, prevederi din Codul Penal și Codul Contravențional și secțiuni relevante din alte legi, precum și regulamentele și hotărârile CEC. În general, cadrul juridic oferă o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice dacă este implementat corect.

CE a fost modificat cel mai recent în iunie și septembrie 2010. Modificările au introdus schimbări pozitive și au abordat multe recomandări anterioare făcute de OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția. Proiectul unor modificări din iunie a fost revizuit de către Comisia de la Veneția și OSCE/BIDDO în iunie 2010.² Schimbările pozitive operate au cuprins micșorarea pragului electoral pentru partide la patru procente și pentru candidați

¹ Conform Constituției Republicii Moldova, pentru alegerea președintelui sunt necesare 61 voturi din parlament, din 101 deputați. Dacă parlamentul nu reușește de două ori să aleagă președintele, el trebuie dizolvat.

² A se vedea Opinia Comună cu privire la Proiectul în lucru pentru modificarea Codului Electoral al Republicii Moldova, Opinie nr. 576/2010, CDL-AD (2010)014, www.osce.org/documents/odihr/2010/06/44756_en.pdf.

independenți la două procente; reintroducerea posibilității de a forma coaliții preelectorale; cererea de a contesta litigiile prin intermediul sistemului ierarhic al administrației electorale înainte de a merge în instanța de judecată; posibilitatea de a vota pentru deținuți.

După ce a fost efectuată analiza juridică a proiectului de modificări, au fost introduse modificări suplimentare care au fost votate de parlament fără a fi supuse consultării publice. Acestea au inclus și o schimbare fundamentală în metodologia de distribuire a mandatelor. Conform metodologiei noi, „mandatele rămase” se repartizează în mod egal tuturor partidelor care au trecut pragul electoral, și nu în mod proporțional, ceea ce duce la o posibilă distribuire a unui număr mai mare de mandate partidelor mici.³ Această modificare a fost percepută în general ca fiind destinată să avantajeze partidele aflate la putere. Deși alegerea sistemului electoral este un subiect ce ține de suveranitatea unui stat,⁴ Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția stipulează că elementele de bază ale sistemului electoral nu trebuie să fie modificate timp de un an până la alegeri. Mai mult ca atât, Codul de bune practici specifică faptul că atunci când se modifică un aspect fundamental al legii electorale „trebuie de urmărit evitarea nu doar a manipulării [sistemului electoral] în favoarea partidului aflat la putere, ci chiar și doar a aparenței de manipulare.”⁵

Noul sistem a sporit posibilitățile de vot pentru studenți, permițându-le să-și exprime votul în localitatea unde își fac studiile fără a avea reședința sau domiciliul în localitatea respectivă, la prezentarea unui act de identitate și a carnetului de student. Aceasta a fost îndeosebi de controversat în pofida garanțiilor făcute. Modificările date au fost criticate de către partidele de opoziție și alți actori direct interesați ca oferind posibilitatea dublei votări sau manipulări și conferind studenților oportunități de vot care nu sunt disponibile pentru alți cetățeni.

CE a fost modificat substanțial de patru ori în ultimii doi ani și, deși a fost îmbunătățit, numărul mare de modificări și alegeri desfășurate într-o perioadă scurtă a creat confuzii în rândul multor participanți direct interesați în privința prevederilor CE și modalitatea de implementare a acestora. Aceasta a dus și la unele inconsistențe în CE și contradicții cu alte legi.

Administrarea alegerilor

Alegerile parlamentare anticipate din 2010 au fost administrate de un sistem al organelor electorale de trei nivele compus din CEC, 35 CC și 2.037 birouri electorale ale secțiilor de votare (BSV). Întrucât votarea nu s-a putut petrece pe teritoriul aflat sub controlul *de facto*

³ Conform metodei noi stipulate în articolul 87 al Codului Electoral, primele mandate sunt alocate candidaților independenți câștigători. Voturile exprimate în favoarea acestor candidați se scad din numărul total de voturi valabile. Numărul total de voturi valabile rămas se împarte la numărul de mandate rămase pentru alocare după ce candidații independenți și-au primi mandatele. Numărul obținut reprezintă coeficientul electoral. Ulterior, numărul de voturi exprimate pentru fiecare concurent se împarte la coeficientul electoral și se obține numărul de mandate care urmează a fi alocat concurentului electoral. Numărul de mandate rămas după prima distribuție urmează a fi alocat fiecărui concurent începând cu concurentul care a obținut cel mai mare număr de mandate după prima distribuție. Câte un mandat suplimentar se alocă tuturor partidelor din topul listei până ce toate mandatele sunt alocate.

⁴ Decizia nr. 5/03 al Consiliului Ministerial al OSCE de la Maastricht din 2003 recunoaște „că alegerile democratice se pot desfășura în cadrul unei varietăți de sisteme și legislații electorale diferite.”

⁵ Comisia de la Veneția, „Codul de bune practici în materie electorală”, paragrafele 63-65, [www.venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD\(2002\)023-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD(2002)023-e.pdf).

al autorităților transnistrene, CEC a creat doar 35 de CC din 37. Cu toate acestea, 21 secții de votare au fost desemnate ca localități în care persoanele care domiciliază în Transnistria au putut vota prezentând un act de identitate și fiind incluse în lista electorală suplimentară.

CEC este un organ permanent format din nouă membri al căror mandat de cinci ani a expirat pe data de 11 noiembrie 2010. Întrucât aceasta s-a întâmplat în timpul perioadei electorale, mandatul a fost extins automat. Componenta actuală a CEC a stabilită în 2005 și este compusă din reprezentanți ai Partidului Popular Creștin Democrat, PCRM, AMN și PDM.

Toate CC sunt compuse din nouă membri: doi sunt numiți de judecătoriile de sector, doi de consiliul raional,⁶ iar restul cinci de către cele cinci partide politice parlamentare. BSV sunt numite de către CC și au între șapte și unsprezece membri. Unele BSV nu au fost create în termenul prevăzut de legislație. Concurenții electorali au dreptul legal de a numi un reprezentant cu vot consultativ la fiecare nivel al administrației electorale.

În general CEC s-a bucurat de încrederea partidelor politice. În timpul perioadei electorale au fost adoptate peste 380 de hotărâri, inclusiv regulamente care dezvoltă procedurile stabilite în CE. În general CEC a activat de o manieră transparentă și imparțială. Ședințele au fost deschise pentru public, observatori și mass-media. Hotărârile sale au fost publicate pe pagina web. Majoritatea hotărârilor au fost adoptate cu unanimitate, deși unele hotărâri cu privire la contestații au demonstrat o împărțire a voturilor conform liniilor politice. Termenele legale au fost respectate.

Nivelul de încredere în organele electorale la nivel regional și local a fost mai redus, deși în general observatorii OSCE/BIDDO au evaluat că CC au activat eficace și imparțial. Totuși, într-un caz, opiniile diferite ale membrilor CC din Bălți care provin din afilierea lor politică au împiedicat activitatea consiliului și au necesitat intervenție din partea CEC.

Autoritățile au majorat numărul secțiilor de votare de peste hotare la 75, comparativ cu 33 la alegerile parlamentare anterioare, astfel oferind mai multor alegători oportunitatea de a-și exprima votul. Liderii unor partide politice și-au exprimat preocuparea referitor la posibilitatea manipulării votului din afara țării în ziua alegerilor din cauza lipsei observatorilor din partea partidelor. O altă preocupare s-a referit la faptul că amplasarea secțiilor de votare peste hotare nu pare să reflecte întocmai distribuția cetățenilor aflați peste hotare, majoritatea secțiilor de votare fiind în țările Europei de Vest, deși cel mai mare număr de moldoveni peste hotare se consideră a fi în Rusia.

Membrii CC și BSV au beneficiat de instruire facilitată de CEC, fapt evaluat pozitiv de către observatori. CEC a publicat și manuale de proceduri pentru CC și BSV. Campania de informare publică desfășurată de CEC a constat din spoturi de televiziune și radio și afișe informative. Unele spoturi care încurajau cetățenii să voteze au fost difuzate peste hotare.

Înregistrarea alegătorilor

Sistemul înregistrării alegătorilor este unul foarte descentralizat, primarii fiind responsabili de compilarea LE de bază, care apoi sunt transmise CEC, CC și BSV.⁷ Deși regulamentele

⁶ Sau de către Adunarea Populară a Găgăuziei.

⁷ LE pentru votarea în afara țării sunt compilate de către misiunile diplomatice, pentru personalul militar activ – de către comandanții de unitate, iar pentru pacienți și deținuți – de către șefii instituțiilor respective.

electorale prevăd obligația de a prezenta copii în format electronic ale LE la CEC, conform declarațiilor reprezentanților CEC, aproximativ 300 din 2.037 nu au fost primite. CEC a continuat testarea pilot a registrului electronic centralizat al alegătorilor. Începând cu anul 2011 CEC va fi responsabil de administrarea și tipărirea LE.

Deși CEC a oferit primarilor îndrumări cu privire la modalitatea de actualizare a LE, nu a existat un mod uniform de compilare a listelor în diferite localități. În cele mai dese cazuri drept punct de pornire au fost utilizate listele electorale de la referendumul din septembrie 2010. În unele cazuri, totuși, autoritățile locale au compilat liste noi de la zero sau au început cu o listă de la oficiul local al stării civile. BSV au fost obligate să pună listele electorale la dispoziția publicului pentru verificare începând cu data de 18 noiembrie și nu mai târziu de 5 zile înainte de alegeri și BSV vizitate de MOA OSCE/BIDDO au făcut acest lucru. Oricum, foarte puțini alegători și-au verificat datele în aceste secții de votare.

Listele electorale (LE), inclusiv LE suplimentare, au rămas un punct slab al alegerilor din Moldova și a dus la o încredere publică redusă. Compilarea listelor este un proces foarte descentralizat, neexistând un mod eficace de verificare sistematică a înscrierilor duble. CEC primește listele de la primari, dar nu încearcă să verifice exactitatea acestora și nici nu este obligată prin lege să o facă.

O altă problemă semnificativă legată de LE constă în faptul că există multe modalități prin care alegătorii pot fi adăugați în listele suplimentare în ziua alegerilor, ceea ce duce la acuzați că LE ar putea fi o sursă de manipulare în timpul votării.⁸ Unele partide politice au fost în special îngrijorate de noua prevedere referitoare la votare studenților. Pe lângă aceasta, o serie de CC, autorități locale și partide politice și-au exprimat îngrijorarea privind numărul mare de cetățeni peste hotare care, în conformitate cu prevederile legislației, rămân înscriși în LE de bază; unii au temeri că aceasta ar putea duce la aceea că în ziua alegerilor alte persoane vor vota în locul celor înscrise în listă. Mai mult ca atât, la fel ca și la alegerile anterioare, CEC a decis să permită votarea cu acte de identitate expirate.

Paradoxal, toate mecanismele legale stabilite de EC și CEC care urmăresc garantarea drepturilor de vot pentru un număr maxim de alegători sunt legate de LE suplimentare, care sunt cel mai slab element al procesului electoral din Moldova.

Pe data de 19 noiembrie CEC a anunțat numărul de 2.650.290 de alegători care au dreptul de a participa la alegeri.

Înregistrarea candidaților

Candidații au fost înregistrați în cadrul unui proces inclusiv, înregistrarea nu a fost refuzată nimănui. CEC a înregistrat 20 partide politice și 20 candidați independenți, unul retrăgându-se ulterior, astfel rămânând 39 concurenți în buletinul de vot. Partidele și

⁸ Listele electorale suplimentare sunt folosite pentru următoarele categorii de alegători: alegătorii care nu sunt incluși în listele electorale de bază, dar pot dovedi că au domiciliul pe teritoriul cuprins de BSV; alegătorii care votează cu certificat de drept de vot, care conferă dreptul de a vota la orice secție de votare, în afara domiciliului înregistrat; alegătorii care nu au viză de reședință care votează la locul ultimei lor înregistrări; alegătorii nedeplasabili; persoanele arestate sau care-și ispășesc pedeapsa în locuri de detenție; alegătorii internați la spital în altă localitate decât în cea în care-și au reședința permanentă; studenții care votează în localitatea unde se afla instituția lor de învățământ; alegătorii din Transnistria care votează în secțiile de votare desemnate special; alegătorii de peste hotare care nu sunt incluși în LE de bază în BSV respective.

candidații au reprezentat o pluralitate de opinii, oferind alegătorilor o alegere veritabilă. Listele de candidați au putut fi modificate cel târziu cu șapte zile înainte de alegeri, iar câteva partide și-au modificat listele imediat înainte de expirarea termenului. Acest fapt are potențialul de a crea confuzii în rândul alegătorilor. Nici o coaliție preelectorală nu a depus cerere de înregistrare.

Mediul de desfășurare a campaniei electorale

Campania din întreaga țară a fost în general pașnică. Inițial ea a avut o rezonanță redusă, dar a sporit în intensitate odată cu apropierea zilei alegerilor. O mare parte a campaniei s-a desfășurat prin intermediul mass-media, deși partidele de asemenea au petrecut sute de întruniri și adunări mici, au distribuit pliante și au făcut agitație de la ușă la ușă. Adunări mari – care au întrunit câteva sute de persoane și mai mult – au avut loc în general în regiuni doar atunci când acestea au fost vizitate de liderii partidelor mari. Evenimentele electorale au fost deseori acompaniate de concerte sau divertisment. Un alt aspect al campaniei a fost folosirea internetului, inclusiv a rețelelor sociale.

Panourile și afișele electorale au fost proeminente în întreaga țară, inclusiv multe panouri electronice în Chișinău. CE stipulează că publicitatea electorală este limitată la locurile desemnate, dar observatorii OSCE/BIDDO au remarcat că alocarea acestor locuri nu a fost suficientă pentru ca toți concurenții electorali să-și afișeze materialele electorale. Multe afișe au fost rupte, deteriorate sau acoperite cu alte afișe, fapt care a dus la un număr mare de contestații.

Ocazional unii candidați au folosit limbaj provocator. Partidele cheie au portretizat principalii săi concurenți ca fiind influențați de politica externă a altor state („pro-rus”, „pro-român” sau „pro-european”). Cei patru parteneri din coaliția de guvernare AIE, care candidează de sine stătător la aceste alegeri, au sporit concurența între ei spre sfârșitul campaniei. Pe lângă partidele parlamentare, mai multe partide mici au fost de asemenea destul de active, în timp ce candidații independenți au avut în general o vizibilitate redusă.

Libertatea de exprimare, asociere, întrunire pașnică și circulație a fost respectată. Cu toate acestea, autoritățile și instituțiile locale nu au respectat mereu cerința legală de a trata toți concurenții în mod egal. MOA OSCE/BIDDO a verificat că în unele cazuri, la acordarea accesului în încăperile publice, autoritățile locale au dat preferință concurenților electorali pe care îi favorizează. Deși au fost făcute unele acuzații că cei aflați la putere au utilizat resurse administrative pentru a-și promova campaniile electorale, acestea tind să se concentreze în jurul unor infracțiuni minore, în special folosirea mașinilor de serviciu în timpul evenimentelor de campanie sau amplasarea afișelor.

Au fost confirmate un șir de cazuri separate de amenințare și intimidare legate de alegeri. Declarația unui candidat PCRМ precum că a fost răpit s-a bucurat de o publicitate extinsă; circumstanțele acestui caz au rămas neclare până în ziua alegerilor. Alte incidente au implicat în cele mai dese cazuri amenințări ale persoanelor care făceau agitație de la ușă la ușă sau distribuiau materiale electorale. Mai multe partide s-au plâns că activiștii sau susținătorii lor s-au confruntat cu presiune sau intimidare.

Drept răspuns la contestațiile depuse de unii concurenți electorali privind refuzarea accesului egal al studenților la evenimentele electorale, pe data de 5 noiembrie, Ministerul Educației a emis un ordin care prevede desfășurarea întrunirilor cu alegătorii în instituțiile de învățământ și căminele studențești doar după orele de studii și interzice implicarea minorilor.

Finanțarea campaniei

CE obligă concurenții electorali intrați în cursa electorală să prezinte rapoarte la CEC odată la două săptămâni, în care să descrie detaliat toate cheltuielile legate de campanie. Partidele politice și candidații s-au conformat acestei cerințe, astfel sporind transparența. Chestiunile legate de finanțarea campaniei au fost monitorizate îndeaproape atât de mass-media, cât și de societate civilă. Jurnaliștii de investigație au evidențiat unele cazuri de donații dubioase. Aceasta a îndemnat CEC, care nu are competența juridică de a verifica rapoartele financiare, să transmită rapoartele concurenților electorali la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției și organele fiscale în scopul verificării corectitudinii acestora. Deși ambele organe au raportat că nu au constat încălcări, ele nu au examinat alte materiale în afară de cele primite de la partide. Aceste observații au dezvăluit deficiențele din legislație și aplicarea ei. Corectitudinea rapoartelor financiare urmează a fi stabilită.

Mass-media

Mijloacele de informare în masă au reflectat campania electorală într-un mod activ și dinamic, folosind o varietate de formate atât în mass-media națională, cât și în cea locală. Un număr mare de dezbateri televizate au expus alegătorilor candidații și problemele, deși această tendință pozitivă a fost temperată de deciziile liderilor celor patru partide parlamentare de a nu participa la dezbaterile televizate. În general a fost percepută o libertate sporită a mass-media și o îmbunătățire a mediului mijloacelor de informare în masă comparativ cu ultimele alegeri. Publicului a avut la dispoziție o varietate de opinii, intensificată și de lansarea în 2010 a două posturi de televiziune de știri. Totuși, o serie de instituții mass-media mai sunt percepute ca fiind afiliate partidelor politice. În general, mass-media a oferit informație suficientă și diversă pentru a permite alegătorilor să facă o alegere informată.

Comportamentul mijloacelor de informare în masă în timpul campaniei electorale a fost reglementat în primul rând de CE și Codul Audiovizualului, cât și de Regulamentul CEC privind reflectarea campaniei electorale. Conform Codului Audiovizualului toți radiodifuzorii sunt obligați să reflecte alegerile într-un mod veridic, echilibrat și imparțial. Contestațiile referitoare la difuzare au fost optimizate cu ajutorul modificărilor operate în CE și au fost examinate în exclusivitate de CCA.

Mulți interlocutori au apreciat că numirea noii conducere a radiodifuzorului public *Teleradio Moldova* a contribuit la imparțialitatea sporită a acestuia și la aspirația sa de a reflecta campania într-un mod echilibrat, neutru și informativ în cadrul diferitor programe de televiziune și radio. Cu toate acestea, reflectarea evenimentelor legate de alegeri a părut prea atentă, evitând uneori, în efortul său de asigurare a imparțialității, raportarea controverselor. *Teleradio Moldova* a respectat cerințele legale de a acorda timp de antenă și dezbateri gratuite și chiar a majorat timpul de antenă gratuit pentru fiecare concurent electoral la 20 și 45 minute la televiziune și, respectiv, radio.

Televiziunea publică *Moldova 1*, din componența *Teleradio Moldova*, a rămas cea mai importantă sursă de informare politică. *Moldova 1* a dedicat cea mai mare parte a reflectării politice și electorale din știri concurentului PCRM, 17 procente de informație a fost în mare parte neutră. În același timp, PCRM a beneficiat de cea mai mare parte de reflectare negativă din cele cinci partide parlamentare, pentru că a fost deseori criticat de către ceilalți concurenți. În timp ce PL și PLDM au beneficiat de circa 10 și 9 procente respectiv, ambele partide fiind prezentate într-un mod neutru, alți concurenți au fost reflectați într-o

măsură mai mică. Postul a dedicat circa 22 procente din știri activităților guvernului, în special a Prim-ministrului, într-o tonalitate neutră și pozitivă. Reflectarea oferită Prim-ministrului, care a candidat la aceste alegeri, a contribuit la avantajarea funcției deținute. Postul public *Radio Moldova* a adoptat o abordare asemănătoare pentru reflectarea campaniei electorale.

Pe lângă televiziunea publică există patru posturi private de televiziune cu acoperire națională. Toți radiodifuzorii privați cu acoperire națională de asemenea au aderat la cerința de organizare a dezbaterilor și acordare a timpului de antenă gratuit, deși unii din ei nu au fost satisfăcuți de această obligație, pe care o consideră una neobișnuită și costisitoare pentru posturile private.

Doi radiodifuzori privați cu acoperire națională *Prime TV* și *2plus* au acordat tratament preferențial concurentului PDM. Ambele posturi sunt strâns afiliate unui om de afaceri care a fost inclus în lista de candidați a PDM exact înainte de expirarea termenului pentru modificarea listelor. Înainte de aceasta, radiodifuzorii au promovat acest om de afaceri și activitățile organizației sale de caritate în numeroase reportaje de știri.

NIT TV, un alt post privat cu acoperire națională, a dat dovadă de părtinire vădită în favoarea PCRPM în reportajele sale de știri, dedicând 50 procente din reflectarea în știri acestui partid, într-o tonalitate predominant pozitivă sau neutră. Portretizarea partidelor din coaliția de guvernare AIE (în special a PLDM) a fost copleșitor de negativă, reportajele fiind deseori distorsionate sau comentate negativ de către jurnaliști, fără a oferi puncte de vedere alternative.

Drept răspuns la numeroase contestații oficiale împotriva *NIT*, cât și la constatările proprii sale monitorizări a mass-media, CCA a sancționat radiodifuzorul de trei ori pe parcursul campaniei. Sancțiunile s-au bazat pe încălcări repetate ale cerinței legale de a asigura echilibru și pluralism în programele sale de știri, dar până în ziua alegerilor nu au fost implementate. *NIT* a afirmat că, fiind unicul radiodifuzor care favorizează opoziția, a fost izolat injust și pedepsit în încercarea de a-l forța să-și schimbe politica editorială sau să-l închidă. Abordarea incrementală adoptată de CCA în sancționarea *NIT* a fost în conformitate cu legislația și a urmărit să permită postului să instituie echilibrul necesar fără pedepse grave.

Contestații și apeluri

CEC și CC au examinat contestațiile la timp, respectând procedurile stabilite în CE și regulamentele CEC. Cu unele excepții, hotărârile CEC și CC revizuite de MOA OSCE/BIDDO au fost bine justificate și par să fi fost în conformitate cu legislația.

CEC a primit 67 contestații în total și a adoptat 39 hotărâri. Cel mai mare număr de contestații depuse la CEC s-au referit la publicitatea electorală care nu a fost realizată în conformitate cu CE, care prevede obligația de a include în toate tipurile de publicitate electorală numele concurentului electoral, data publicării, tirajul și numele editurii. Marea majoritate a contestațiilor depuse la CC s-a referit la plasarea afișelor electorale în locuri neautorizate. În majoritatea cazurilor CC a emis avertizări în adresa partidelor vizate și a remis cazurile Ministerului Afacerilor Interne (MAI) pentru investigare în conformitate cu articolul 50 al Codului Contravențional; MAI a înregistrat 85 cazuri de acest fel.

În cazul încălcărilor CEC sau CC pot aplica în calitate de sancțiuni doar avertizări ale concurenților sau pot cere instanțelor de judecată să anuleze înregistrarea acestora. CEC și CC au recurs doar la avertizări, care au fost în general ignorate de către concurenți.

Instanțele de judecată au examinat contestațiile electorale într-un mod transparent. Mass-media și publicul au putut asista la toate ședințele, iar hotărârile au fost pronunțate public la sfârșitul fiecărei ședințe. Termenele scurte de examinare a contestațiilor electorale au fost respectate. Curtea de Apel Chișinău a examinat 29 de contestații, iar Curtea Supremă de Justiție – 11. MOA OSCE/BIDDO a revizuit majoritatea hotărârilor și a constatat că toate sunt bine justificate.

Curtea Constituțională a pronunțat două hotărâri semnificative în materie electorală pe parcursul perioadei electorale. În primul caz, guvernul a solicitat Curții declararea neconstituțională a articolului 13(3).⁹ Guvernul a argumentat că suspendarea activității membrilor guvernului limitează abilitatea guvernului de a-și exercita atribuțiile în timpul perioadei electorale. Curtea a declarat articolul contestat constituțional. Totuși, problema legată de funcționarea adecvată a guvernului în timpul perioadei electorale rămâne a fi soluționată.

În al doilea caz, Curtea a respins cererea depusă de PCRM privind declararea neconstituțională a noii metodologii de alocare a mandatelor. PCRM a argumentat că metodologia a fost adoptată special pentru a-i refuza partidului majoritatea mandatelor în cazul în care câștigă majoritatea voturilor, aceasta încălcând principiul conform căruia mandatele urmează a fi distribuite în conformitate cu numărul voturilor. Curtea a respins contestația, remarcând că ea a stabilit într-un caz anterior că alegerea metodologiei de alocare a mandatelor a ținut în exclusivitate de competența parlamentului.

Participarea femeilor

Deși 27,8 procente de candidați sunt femei, deseori ele au fost plasate destul de jos în listele de candidați. Cinci candidați independenți sunt femei. Doar două partide (AMN și PDM) au menționat expres problema egalității de gen în platformele lor electorale, deși temele sociale referitoare la rolul femeilor au fost incluse în platformele mai multor partide. Două partide au menționat traficul de ființe umane și violența în familie în platformele lor. Observatorii MOA OSCE/BIDDO au raportat că un număr aproximativ egal de femei și bărbați au participat la evenimentele electorale.

În general, femeile nu dețin poziții de influență în structurile partidelor politice și politicienii femei afirmă că este dificil pentru ele să concureze într-un anturaj politic dominat de bărbați.

În administrația electorală, un membru CEC din nouă, vice-președintele, este femeie. Femeile sunt bine reprezentate în CC, deși mai puțin în funcții de conducere; 11 președinți ai CC din 35 sunt femei.

Participarea minorităților naționale

Nu există impedimente legale pentru participarea minorităților naționale în procesul electoral. Rareori partidele politice au făcut din problemele minorităților naționale un

⁹ Articolul 13(3) prevede că funcționarii de stat care candidează pentru funcția de deputat în parlament urmează să-și suspende activitatea oficială pe durata perioadei electorale.

subiect proeminent al campaniilor lor electorale. Multe partide au vorbit despre importanța dialogului interetnic. Unele au inclus în discursul lor statutul limbii ruse și importanța limbilor vorbite de alte minorități. Buletinele de vot au fost tipărite în limba de stat și limba rusă, dar unele CC și-au exprimat îngrijorarea în privința lipsei materialelor electorale în limba rusă.

Pe data de 2 martie 2010 Mișcarea social-politică a romilor a fost înregistrată ca partid și ulterior și în calitate de concurent electoral. Este unicul partid care declară că reprezintă o minoritate națională specifică. Liderii Mișcării social-politice a romilor afirmă că mulți cetățeni romi cu drept de vot nu sunt incluși în LE. Conform rezultatelor recensământului din 2004 în Moldova există circa 12.300 romi, dar liderii romilor sunt de neînduplecați că numărul actual este mult mai mare.

Observatori locali și internaționali ai alegerilor

CE prevede observarea procesului electoral de către organizații neguvernamentale internaționale și locale, reprezentanți ai guvernelor străine și reprezentanți ai concurenților electorali. Observatorii acreditați de CEC au dreptul de a monitoriza procesul electoral în întreaga țară, pe când observatorii acreditați de CC pot monitoriza doar în circumscripția respectivă.

Două grupuri de observatori locali monitorizează perioada electorală în întregime și procedurile din ziua alegerilor, „Promo-LEX” și „Control Civic – Alegeri 2010”. În plus, mai multe organizații locale monitorizează alte aspecte ale alegerilor, inclusiv finanțarea campaniei electorale, mass-media, LE. Votarea din afara țării va fi monitorizată de „Fundatia est-europeană” în 25 din 75 secții de votare create peste hotare. Societatea civilă foarte activă a contribuit la transparența procesului în întregime.

Ziua alegerilor

Votarea s-a petrecut într-o atmosferă calmă și pașnică. În pofida extenuării percepute a alegătorilor, CEC a raportat o prezență a alegătorilor la vot de 59,10 procente. Un număr substanțial de alegători a fost adăugat în LE suplimentare.

Observatorii internaționali au apreciat votarea deosebit de pozitiv în 98 procente din secțiile de votare vizitate, în care procedurile au fost în general respectate, după cum este prevăzut de legislație. Contrar noilor prevederi legale, unele BSV au permis solicitarea votării la locul aflării prin telefon. Au fost raportate unele probleme (3,5 procente) în privința secretului votării. În unele cazuri acestea au fost cauzate de faptul că alegătorii nu au pliat buletinele de vot, în unele cazuri din cauza draperiilor semi-transparente, în alte cazuri din cauza mărimii buletinului de vot, care a avut o lungime de aproape un metru. Aglomerarea și lipsa ordinii a fost raportată în 9,5 procente din secțiile de votare observate, inclusiv din cauza amenajării proaste a secțiilor de votare. În 4,5 procente din observări, în secțiile de votare au fost prezente persoane neautorizate.

Urnele de vot s-au împlut rapid și în 3 procente din observări numărul urnelor de vot nu a fost suficient. Aceasta a dus la soluții creative, cum ar fi utilizarea cutiilor de carton sau golirea urnelor de vot pline în saci care au fost sigilați, iar urnele de vot au fost re-sigilate pentru a putea fi utilizate în continuare.

Numărarea a fost de asemenea evaluată pozitiv în 100 din 110 numărări observate. Unele numărări au fost apreciate ca deficiente din cauza erorilor procedurale și a lipsei de

transparență. În unele din aceste cazuri, BSV nu au numărat semnăturile din LE sau au anulat buletinele neutilizate înainte de începerea numărării. În 17 cazuri au fost raportate probleme și în privința reconcilierii cifrelor în procesele verbale cu privire la rezultate. În 12 secții de votare în care a fost monitorizată numărarea, observatorii nu au putut vedea buletinele de vot, iar în 8 numărări observate a fost raportată o abordare neconsecventă în determinarea valabilității buletinului de vot. În 19 numărări observate BSV nu au afișat procesele-verbale cu privire la rezultate conform cerințelor. În 10 cazuri transmiterea proceselor-verbale ale BSV la CC nu a fost efectuată de cel puțin 2 membri ai BSV, după cum este prevăzut în legislație. În 8 cazuri membrii BSV nu au fost escortați de poliție, iar 3 BSV nu au transmis procesele-verbale direct la CC.

Observatorii internaționali au monitorizat activitatea tuturor 35 CC în timpul nopții de după alegeri, fiind raportate doar probleme minore, printre care lipsa de transparență, lipsa de experiență a membrilor CC și totalizări întârziate.

Cinci secții de votare de peste hotare BSV au rămas fără buletine de vot și CEC a permis alegătorilor din aceste secții de votare să-și scrie opțiunea pe o foaie curată de hârtie șampilată anterior de BSV. Acestea au fost puse în urne de vot separate și au fost numărate separat.

Prezența înaltă a observatorilor locali din partea organizațiilor societății civile, cât și din partea concurenților electorali, în timpul votării, numărării și totalizării a sporit transparența procedurilor din ziua alegerilor.

În decursul zilei alegerilor CEC a anunțat cu regularitate cifrele privind prezența alegătorilor la vot și a început raportarea rezultatelor preliminare la ora 23:00 în noaptea de după alegeri, imediat ce acestea erau disponibile prin intermediul sistemului electronic de prelucrare a datelor. CEC a examinat trei contestații depuse de partidele politice în ziua alegerilor, toate referindu-se la acuzații de încălcare a perioadei de tăcere electorală de către mass-media.

*Această declarație este de asemenea disponibilă în limba engleză și rusă.
Cu toate acestea versiunea engleză este singurul document oficial.*

INFORMAȚIE DESPRE MISIUNE ȘI RECUNOȘTIȚE

Misiunea de observare a alegerilor OSCE/BIDDO s-a deschis la Chișinău pe data de 21 octombrie, având 13 experți în capitală și 20 observatori pe termen lung detașați în întreaga țară. Misiunea preelectorală a APCE a efectuat o vizită la Chișinău în perioada 25-28 octombrie 2010.

În ziua alegerilor au fost delegați 339 observatori, inclusiv o delegație de 38 membri din partea AP OSCE, o delegație de 32 membri din partea APCE și o delegație de 9 membri din partea Parlamentului European. În total, au fost delegați observatori din 45 State participante ale OSCE. Votarea a fost observată în circa 1.000 secții de votare din numărul total de 2.037. Numărarea a fost observată în 116 secții de votare. Procesul de totalizare a fost observat în 35 CC.

Dl Tonino Picula (Croatia), Șeful Delegației AP OSCE, desemnat de Președintele în exercițiu al OSCE drept Coordonator special, a condus misiunea OSCE a observatorilor pe termen scurt. Dl Indrek Saar (Estonia) a condus delegația APCE. Dna Monica Macovei

(România) a condus delegația PE. Dl Peter Eicher (SUA) este Șeful Misiunii de observare a alegerilor OSCE/BIDDO.

Observatorii aduc mulțumiri Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, Comisiei Electorale Centrale și altor autorități de stat centrale și locale pentru susținere și cooperare pe parcursul activității de observare. De asemenea observatorii doresc să-și exprime aprecierea față de Misiunea OSCE în Moldova, Biroul Înaltului Comisar pentru Minorități Naționale al OSCE, alte organizații internaționale și ambasade acreditate la Chișinău, pentru cooperarea și sprijinul lor.

Pentru mai multă informație, vă rugăm să contactați următoarele persoane:

- dl Jens-Hagen Eschenbacher, Purtător de cuvânt al OSCE/BIDDO, sau dna Tatyana Bogussevich, Consilier electoral al OSCE/BIDDO (+48-22-520-06-00);
- dna Petra Jezkova, AP OSCE +994 (0) 502507318 sau +45 6010 8173, petra@oscepa.dk;
- dl Chemavon Chahbazian, Secretariatul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (+33-662-265-489);
- dna Emilia Gallego, Parlamentul European (+32-2-284-40-61).

Misiunea de observare a alegerilor OSCE/BIDDO:

Hotelul Jolly Alon, etajul 2
str. M. Cebotari, 37
MD-2012, Chișinău
Republica Moldova
Tel.: (+373 22) 23 28 00
Fax: (+373 22) 23 28 13
Email: office@odhr.md
Pagina web: www.osce.org/odhr-elections